

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ФІНАНСОВО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА МІЖНАРОДНОМУ РІВНЯХ

Чернадчук Т. О.

ВСТУП

Соціальний захист є однією з ключових функцій сучасної демократичної держави, що безпосередньо відображає рівень її розвитку, ефективність системи публічного управління та реальний стан забезпечення прав і свобод людини. В контексті глобального процесу забезпечення сталого розвитку, досягнення окреслених цілей в Підсумковому документі Саміту ООН зі сталого розвитку «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року»,¹ держава через механізми публічного управління реалізує свою соціальну політику, яка направлена на підтримку найбільш уразливих верств населення, подолання бідності, забезпечення соціальної справедливості та гідного рівня життя кожного громадянина.

В свою чергу, соціальний захист як функція публічного управління є складною багаторівневою системою, що поєднує організаційні, правові, фінансові та управлінські механізми. Вона охоплює діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування щодо реалізації державної соціальної політики, управління соціальними фондами, розроблення та впровадження програм соціальної підтримки, моніторингу ефективності їх реалізації. Важливим елементом цієї системи є узгоджена взаємодія між центральними та місцевими органами, а також розвиток партнерства з громадянським суспільством і недержавними інституціями у сфері надання соціальних послуг. Водночас соціальний захист як функція публічного управління не може бути ефективною без належної фінансово-правової основи. Безумовно ефективність соціального забезпечення безпосередньо залежить від належного правового регулювання та достатнього фінансового забезпечення. Фінансово-правові інструменти виступають основою формування й використання коштів задля задоволення соціальних потреб, зокрема у сферах пенсійного забезпечення, охорони здоров'я, соціальної допомоги та страхування. При цьому важливим, як на наш погляд, є баланс між фінансовими можливостями держави та потребами населення, що також вимагає ефективною системи правового регулювання.

¹ Резолюція, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 25 вересня 2015 року «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» URL: https://files.acquia.undp.org/public/migration/ua/Agenda2030_UA.pdf (дата звернення 19.10.2025)

Повномасштабна російська агресія проти України, що триває з 24 лютого 2022 року, поставила перед системою публічного управління низку викликів, пов'язаних з масовими переміщеннями населення, зростанням рівня безробіття, знищенням інфраструктури, появи великої кількості внутрішньо переміщених осіб, ветеранів війни, осіб з інвалідністю, сиріт та членів сімей загиблих. Відповідно в таких умовах реалізації функції соціального захисту потребує посилення фінансово-правових механізмів, здатних забезпечити стабільність соціальних виплат, ефективний розподіл публічних ресурсів і захист найуразливіших верств населення. Враховуючи те, що в умовах війни держава зіткнулася з обмеженістю фінансових ресурсів, а також необхідністю балансування між оборонними витратами та соціальними гарантіями, ефективність соціального захисту як на наш погляд, прямо залежить від стабільності бюджетної системи, прозорості бюджетного процесу, обґрунтованості соціальних видатків, законодавчо визначених процедур контролю за їх використанням. При цьому, важливим вбачається не тільки здійснити аналіз сучасного стану фінансово-правового забезпечення соціального захисту в державі, а й розглянути його в контексті приведення у відповідність до міжнародних зобов'язань України, проаналізувавши стан соціального захисту на міжнародному рівні.

Питання в сфері фінансових правовідносин, фінансового контролю, в тому числі фінансово-правового забезпечення соціальної сфери неодноразово ставали предметом уваги вітчизняних науковців. Серед яких варто відзначити праці М. Кучерявенко, Т. Лагковська, А. Монаско, О. Музика-Стефанчук, О. Орлюк, В. Чернадчук та інші. Окремі питання фінансових правовідносин, фінансового контролю, в тому числі у сфері фінансово-правового забезпечення знайшли своє відображення в попередніх наших працях, результати яких узагальнені у запропонованій роботі².

1. Публічне управління та його роль в системі фінансово-правового забезпечення соціального захисту

Соціальний захист в системі публічного управління України посідає особливе місце як складова конституційних гарантій прав людини і водночас

² Чернадчук Т.О., Томурко В.О.. Європейський досвід цифровізації соціального забезпечення та його імплементація у фінансово-правові засади публічного управління в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство. Електронне наукове видання*. 2025. № 5. Частина 2. С. 371–375. Іван Кравченко, Тамара Чернадчук. Організаційно-правові засади впровадження цифрових адміністративних послуг як напрям вдосконалення публічного управління. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 3. С. 291–294. Чернадчук Т.О. Окремі питання правових засад здійснення державного контролю як функції публічного управління в умовах цифрової трансформації України на шляху до Європейського Союзу. *The Future of Science, Technology and Economy: Collection of Scientific Papers «International Scientific Unity» with Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference*. March 19-21, 2025. Sofia, Bulgaria. С. 186–190. Klochko, A., Chernadchuk, T., Klietsova, N., ... Bryzhan, Y., Kyrylenko, V. Economic and legal principles of social protection of military personnel: World experience and Ukraine. *Edelweiss Applied Science and Technology*, Vol. 8 No. 5 (2024), p. 735–746. Чернадчук Т.О. Концептуальні засади здійснення фінансового контролю за діяльністю суб'єктів, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. *Приватне та публічне право*. 2022. № 1 С. 73-78.

інструмент державної фінансової політики. Відповідно до статті 1 Конституції України, держава визначена як соціальна і правова, а стаття 46 гарантує кожному право на соціальний захист у випадках втрати працездатності, безробіття, досягнення пенсійного віку, хвороби чи інших обставин, що позбавляють засобів до існування³. В свою чергу, соціальний захист можна вважати достатньо складним і багатограним поняттям. Будучи однією із ключових категорій в системі соціального права та фінансово-правового забезпечення соціальної політики держави, соціальний захист можна тлумачити як законодавче так і наукове поняття.

У національному законодавстві поняття соціального захисту розкривається через систему правових норм, що встановлюють гарантії, механізми та форми державної підтримки осіб у випадках соціальних ризиків. Так, у відповідності з Законом України «Про обов'язкове державне соціальне страхування» соціальний захист реалізується через систему соціального страхування, яка спрямована на матеріальне забезпечення громадян «у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, вагітністю та пологами, у разі нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, охорони їхнього життя та здоров'я»⁴. В свою чергу, Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» визначає правові засади формування та застосування державних соціальних стандартів і нормативів» які визначають рівень життя громадян⁵, а у Бюджетному Кодексі України закріплено напрями фінансування заходів соціального захисту, серед яких: надання пільг, субсидій, допомог, компенсаційних виплат, утримання закладів соціального обслуговування та фінансування соціальних програм⁶. Отже, в законодавчому аспекті соціальний захист можна розглядати як сукупність правових, організаційних і фінансових заходів держави, направлених на запобігання, пом'якшення або компенсацію негативних наслідків соціальних ризиків для громадян.

В науковому середовищі зустрічаються різні варіації поняття «соціальний захист», наприклад М.І. Тимофеева соціальний захист визначає у якості комплексу заходів організаційно-правового та економічного характеру, направлених на забезпечення конституційних соціальних гарантій⁷. Марія Чорна, досліджуючи сутність права громадян на соціальний захист, розглядає його як систему економічних, соціальних, правових і організаційних заходів, окремо виділяючи захист працездатних осіб, непрацездатних та соціально вразливих категорій працездатних громадян, маючи на увазі матеріальну

³ Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4314> (дата звернення 23.10.2025)

⁴ Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23.09.1999р. № 1105-XIV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text> (дата звернення 23.05.2025)

⁵ Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» від 05.10.2000 р. № 2017-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#Text> (дата звернення 23.05.2025)

⁶ Бюджетний Кодекс України від 08.07.2010р. № 2456-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#n1329> (дата звернення 23.05.2025)

⁷ Тимофеева М.І. Сутність соціального захисту населення. *Вісник Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля*. 2016. № 6(230). С. 172.

підтримку, зниження податкового навантаження, гарантії в користуванні суспільними фондами споживання⁸. Великому енциклопедичному юридичному словнику за редакцією Ю.С. Шемшученка соціальний захист визначається як «система, юридичних, економічних, фінансових та організаційних засобів держави, щодо захисту населення від соціальних ризиків»⁹. Частина науковців більше приділяють увагу «соціальному забезпеченню» як самостійному поняттю, не ототожнюючи його з «соціальним захистом», роблячи акцент на те, що «соціальне забезпечення» є його складовим елементом. Такий підхід застосовують у своїх дослідженнях ряд науковців, так Москаленко В.В., звертає увагу на те що соціальний захист гарантує право на працю та її оплату, охорону здоров'я, навколишнього середовища, тобто заходи що забезпечують функціонування держави та життєдіяльність її громадян. В той же час під соціальним забезпеченням автор розуміє практику виплати соціальної допомоги, пенсій, соціального догляду¹⁰. В свою чергу А.О. Медвідь зазначає, що ці два поняття «співвідносяться як частина і ціле, соціальне забезпечення являє організаційно-правову діяльність держави, яка виражається лише у матеріальній допомозі та соціальному обслуговуванні осіб, які зіштовхнулися з життєвими обставинами, що визнаються суспільно значимими на даному етапі розвитку держави, за рахунок державних та місцевих бюджетів та інших не заборонених законом джерел фінансування»¹¹. Такої ж позиції дотримується М.І. Бондар, О.Г. Боднарчук та ряд інших науковців. Проаналізувавши сучасні наукові праці в яких знайшли своє відображення такі поняття як «соціальний захист» і «соціальне забезпечення» доцільним, вважаємо підтримати концепцію, згідно якої соціальне забезпечення є важливим елементом системи соціального захисту. В самій структурі соціального захисту можна виділити кілька взаємопов'язаних елементів, таких як: соціальне страхування тобто обов'язкове або добровільне забезпечення громадян у випадках настання соціальних ризиків, наприклад втрата працездатності, безробіття, настання пенсійного віку тощо; соціальна допомога, мається на увазі адресна підтримка малозабезпечених верств населення, осіб з інвалідністю, дітей-сиріт, пенсіонерів; соціальні послуги, а саме надання догляду, реабілітації, працевлаштування, психологічна допомога; соціальні пільги та субсидії під якими розуміють механізми компенсації витрат на житло; соціальні стандарти, визначені державою мінімальні показники забезпечення – прожитковий мінімум, мінімальна заробітна плата, мінімальна пенсія.

В свою чергу, саме публічне управління через систему організаційних і фінансово-правових механізмів забезпечує практичну реалізацію конституційного права на соціальний захист, якість якого в значній мірі залежить

⁸ Марія Чорна. Сутність права громадян на соціальний захист. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 4. С. 156.

⁹ Великий енциклопедичний юридичний словник. За ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка»». 2007. С. 828.

¹⁰ Москаленко В.В. Сутність соціального захисту та його місце в політиці соціальної держави. *Наукові записки. Т. 21 Політичні науки*. С. 42 URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7b7383f3-3a98-4e59-9dfe-642be43d96ee/content>

¹¹ Медвідь А.О. Поняття права на соціальне забезпечення. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.:Юриспруденція*. 2016 № 21. С. 94.

від ефективності використання ресурсів держави. Відповідно, в межах демократичної правової держави публічне управління постає як система узгодженого впливу на соціальні процеси з метою забезпечення суспільного добробуту, стабільності та розвитку. Враховуючи зазначене, важливим як на наш погляд є дослідження публічного управління в якості системи, проведення аналізу окремих її елементів, в контексті його ролі в сучасній системі фінансово-правового забезпечення соціального захисту, особливо в умовах повномасштабної агресії Російської Федерації.

Система публічного управління, як складна система включає в себе в себе ряд елементів, до яких слід віднести нормативно-правову базу, інституційну структуру, ресурсне забезпечення, інформаційне забезпечення і систему контролю, процес управління, механізми взаємодії між елементами системи, а також принципи публічного управління. Акцентуємо нашу увагу на деяких із них.

Важливим вбачається почасти з характеристики нормативно-правової бази, так як саме вона є підґрунтям на яке спирається соціальний захист. Вище нами було проаналізовано певну сукупність нормативно-правових актів, які регулюють формування, розподіл і використання публічних коштів у сфері соціального забезпечення. В зв'язку з повномасштабною російською агресією в Україні введено воєнний стан, під час дії якого забезпечення соціальної сфери здійснюється відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану»¹², згідно якого уряд держави наділений повноваженнями перерозподіляти бюджетні видатки з метою забезпечення оборонних і соціальних потреб держави. При цьому зберігається пріоритетність видатків на соціальний захист населення. На визначення правового статусу ветеранів війни, виконання цільових програм соціального та правового захисту ветеранів, надання пільг, створення належних умов існування направлена дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»¹³. Закон України «Про правовий і соціальний захист осіб, постраждалих від сексуального насильства, пов'язаного із збройною агресією Російської Федерації проти України та надання їм невідкладних проміжних репарацій»¹⁴ визначає правові і соціальні засади захисту зазначених осіб. Загалом за період з початку повномасштабного вторгнення і на сьогоднішній день було прийнято значна кількість нормативно-правових актів в сфері соціального забезпечення як на період дії військового стану так і після його закінчення. Аналіз законодавчих актів дає нам підстави стверджувати що при наявності чітких механізмів виплат соціальної допомоги, через недосконалість нормативів, неузгодженості, правової невизначеності виникають затримки щодо своєчасності і повноти фінансування.

¹² Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015р. № 389-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення 26.10.2025 р.)

¹³ Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального статусу» від 22.10.1993 р. № 3551-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> (дата звернення 26.10.2025 р.)

¹⁴ Закон України «Про правовий і соціальний захист осіб, постраждалих від сексуального насильства, пов'язаного із збройною агресією Російської Федерації проти України та надання їм невідкладних проміжних репарацій» від 20.11.2024 р. № 4067-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4067-20#Text> (дата звернення 26.10.2025 р.)

Варто зазначити, що важливою складовою публічного управління є інституційна структура, тобто центральні, регіональні та місцеві органи. На органи публічного управління, зокрема Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України, Міністерство у справах ветеранів, Пенсійний фонд України, органи місцевого самоврядування покладається координуюча роль у формуванні й реалізації програм соціального захисту шляхом визначення основних напрямів фінансування, механізмів розподілу коштів, здійсненню контролю за їх цільовим використанням. Наприклад, на Міністерство соціальної політики покладена важлива функція формування та реалізації політики соціального захисту населення, загальнообов'язкового державного соціального та пенсійного страхування, питання сім'ї та дітей, здійснює державний нагляд у сфері державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та інші напрями. У зв'язку з російською агресією Міністерство відіграє суттєву роль у забезпеченні соціального захисту внутрішньо переміщених осіб, членів сімей загиблих, постраждалих внаслідок російської збройної агресії тощо. Ключовим елементом, від якого в певній мірі залежить ефективність соціального захисту, як на наш погляд є процес управління. В контексті фінансово-правового забезпечення соціального захисту процес управління має циклічний характер і включає в себе ідентифікацію суспільної проблеми, планування, прийняття рішень, реалізацію і моніторинг соціальних програм, а у випадку необхідності внесення змін. Ефективність же самого управлінського процесу залежить від наявності повного спектру інформації, можливості своєчасного її отримання, особливо в умовах, яких на сьогодні знаходиться наша країна. Показовим в цьому напрямку стало прийняття Закону України «Про облік інформації про шкоду, завдану особистим немайновим правам фізичних осіб внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України». Закон визначає правові та організаційні засади створення Системи обліку інформації про завдану шкоду, регулює правові відносини щодо створення та функціонування Реєстру відомостей стосовно депортованих або примусово переміщених дітей¹⁵. Прийняття Закону відкриває можливості своєчасно отримувати необхідну інформацію та приймати відповідні управлінські рішення. При цьому, вважаємо що в цілому ефективність управлінського процесу в значній мірі залежить і від його властивості швидко адаптуватися до внутрішніх і зовнішніх викликів. В даному аспекті важливе місце відіграє імплементація цифрових інновацій у сферу публічного управління. У попередніх публікаціях, наприклад, у статті¹⁶ нами було проведено ґрунтовний аналіз напрямів вдосконалення публічного управління в Україні, акцентована увага на впровадження цифрових адміністративних послуг, наявності суперечностей у нормативно-правовому регулюванні процесів цифровізації, удосконаленні механізмів взаємодії між

¹⁵ Закон України «Про облік інформації про шкоду, завдану особистим немайновим правам фізичних осіб внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України» від 20.11.2024 р. № 4071-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4071-20#Text> (дата звернення 26.10.2025р.)

¹⁶ Іван Кравченко, Тамара Чернадчук. Організаційно-правові засади впровадження цифрових адміністративних послуг як напрям вдосконалення публічного управління. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 3. С. 291–294. URL: http://lsej.org.ua/3_2025/69.pdf

органами публічної влади і громадянами в умовах цифрової трансформації. В зазначених умовах ключовою передумовою успішного реформування державних структур та системи публічного управління стає електронне урядування, що еволюціонує в діджиталізований формат. Його головна мета полягає у підвищенні ефективності механізмів взаємодії між суб'єктами управління та бенефіціарами соціального захисту. Мається на увазі партнерство держави, громади, неурядових організацій в процесі публічного управління, в тому числі і в сфері фінансово-правового забезпечення соціального захисту. Для прискорення процесів діджиталізації в публічному управлінні у 2019 році було засновано Міністерство цифрової трансформації України. Це Міністерство відповідає за розробку та впровадження державної політики у різних сферах. Головною ціллю Міністерства є втілення проєкту «Цифрова держава», який має на меті інтегрувати всі державні установи в єдину ефективну онлайн-платформу «Дія»¹⁷. Основні засади надання електронних публічних послуг регламентуються Законом України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг»¹⁸. Застосування цифрових технологій в системі публічного управління з однієї сторони розширяє можливості надання більш якісних послуг в сфері соціального захисту, тобто цифрові сервіси або цифрові платформи дозволяють органам соціального захисту швидко реагувати на виклики часу. Так, в умовах воюючої України саме цифрові технології дозволяють скоротити час обробки заявок громадян потребуючих допомоги, що підвищує ефективність фінансового забезпечення. З іншої сторони тягне за собою певні ризики, пов'язані з проблемами захисту персональних даних, кібербезпекою.

Безумовно ефективне функціонування системи соціального захисту неможливе без ресурсного забезпечення: фінансових, матеріальних, кадрових і технологічних ресурсів. Вважаємо за доцільне акцентувати нашу увагу саме на фінансовому забезпеченні політики соціального захисту. Як уже вище було зазначено наша країна опинилася в тяжких умовах, в наслідок бойових дій відбувається знищення інфраструктури, зростає безробіття, масове переміщення населення, велика кількість внутрішньо переміщених осіб, ветеранів війни, осіб з інвалідністю, сиріт та членів сімей загиблих. В даному аспекті можна стверджувати про необхідність посилення ролі фінансово-правових механізмів необхідних задля забезпечення стабільності соціальних виплат, ефективному розподілу публічних ресурсів в умовах воєнного стану. Фінансово-правові механізми соціального захисту включають систему нормативно визначених інструментів мобілізації, розподілу, контролю за використанням коштів соціального спрямування, до яких належать державні цільові програми, соціальні трансферти, пільги, субсидії, грантові проєкти міжнародної допомоги тощо. Основним джерелом фінансування соціального захисту безумовно є фінансові

¹⁷ Іван Кравченко, Тамара Чернадчук. Організаційно-правові засади впровадження цифрових адміністративних послуг як напрям вдосконалення публічного управління. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 3. С. 291–294. URL: http://lsej.org.ua/3_2025/69.pdf

¹⁸ Закон України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» від 15.07.2021 р. № 1689-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1689-20#Text> (дата звернення 26.10.2025 р.)

ресурси державного бюджету та бюджетів місцевого самоврядування. Бюджетний кодекс України у статті 87 встановлює перелік видатків державного бюджету направлених на пріоритетне фінансування соціального захисту і соціального забезпечення, в тому числі на державні соціальні програми, пільги, компенсації, допомоги, пенсії та інші трансферти, а статті 89–91 Кодексу відповідно місцевих бюджетів¹⁹. Окрім бюджетів фінансові ресурси акумулюються в спеціально створених фондах соціального призначення Пенсійний фонд України, Фонд соціального захисту осіб з інвалідністю, Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття та інші. При цьому, варто відзначити, що ефективність фінансово-правового забезпечення соціального захисту в значній мірі залежить від стабільності бюджетної системи, адаптивності фінансово-правових інструментів та здатності органів публічної влади забезпечити цільове, прозоре та своєчасне використання соціальних ресурсів.

В зазначеному контексті, важливим вбачається приділити окрему увагу важливій функції публічного управління в сфері соціального захисту – державному контролю та його різновиду фінансовому контролю.

2. Державний контроль, як функція публічного управління в сфері фінансово-правового забезпечення соціального захисту

Державному контролю як функції публічного управління в сфері фінансово-правового забезпечення соціального захисту відведено надзвичайно важливу роль. Саме контроль як елемент системи публічного управління слугує тому, щоб конституційні права громадянина в сфері соціального захисту не залишилися декларативними, а дійшли до свого споживача.

Серед наукових досліджень існує значна кількість праць, в яких автори приділяли увагу державному контролю як функції публічного управління, та його різновиду фінансовому. Певна кількість і наших попередніх публікацій присвячена зазначеній темі. В одній із них²⁰ було звернено увагу на те, що сутність державного контролю як функції публічного управління полягає в певній системі заходів, які здійснюються органами державної влади з метою перевірки відповідності діяльності інших органів, юридичних осіб, громадян щодо дотримання ними законодавчих норм, а також вжиття заходів до виявлення правопорушників.

В процесі здійснення контролю державні органи збирають, обробляють, аналізують отриману інформацію, на підставі якої в подальшому приймаються ефективні управлінські рішення. Під час реалізації покладених законодавством на них функцій, в тому числі і контрольних, державні органи, перевіряючи відповідність використання фінансових ресурсів їх цільовій направленості,

¹⁹ Бюджетний Кодекс України від 08.07.2010р. № 2456-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#n1329> (дата звернення 26.05.2025)

²⁰ Чернадчук Т.О. Окремі питання правових засад здійснення державного контролю як функції публічного управління в умовах цифрової трансформації України на шляху до Європейського Союзу. *The Future of Science, Technology and Economy: Collection of Scientific Papers «International Scientific Unity» with Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference*. March 19-21, 2025. Sofia, Bulgaria. С. 186-190.

раціональності та ефективності використання, відповідності діючому законодавству в сфері соціального забезпечення сприяють забезпеченню соціальних прав громадян, гарантованих Конституцією України. Використовуючи різні інструменти контролю, контролюючи органи перевіряють процес формування державних фондів соціальної направленості, використання акумуляованих фондами фінансових ресурсів, оцінюють обґрунтованість управлінських рішень щодо їх використання. Наприклад, з метою підвищення адресності таких державних виплат, як пенсії, допомоги, пільги, субсидії, інші виплати, що здійснюються за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів, державних фондів соціального призначення був прийнятий Закон України «Про верифікацію та моніторинг державних виплат»²¹. Приймаючи зазначений нормативно-правовий акт, законодавець ставив за мету вирішити нагальні питання в сфері соціального забезпечення, адресності державних виплат, ефективності використання фінансових ресурсів. В деякій мірі законодавцю це вдалося, адже верифікація, як особливий комплекс збору та перевірки інформації щодо призначення, нарахування, отримання державних виплат надає можливість виявити невідповідність даних відносно отримувачів соціальних виплат у автоматизованих інформаційних системах, реєстрах, базах даних. Відповідно виявлення таких невідповідностей, своєчасне їх усунення органом що здійснює державні виплати, підвищує ефективність використання ресурсів, передбачених на фінансування соціального забезпечення. В свою чергу, Кабінетом Міністрів України прийнято ряд Постанов щодо порядку доступу до інформації в інформаційно-аналітичній платформі електронної верифікації та моніторингу органів які здійснюють державні виплати, здійснення верифікації та моніторингу державних виплат, обробки та захисту отриманих від суб'єктів персональних даних під час верифікації та моніторингу²².

Вище нами було зазначено, що контролюючі функції покладаються на органи виконавчої влади, які згідно законодавства мають право здійснювати перевірки, аудит, моніторинг перевірку достовірності інформації про витрати та результати. Так у відповідності з змінами до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»²³, контроль за публічними коштами в сфері загальнообов'язкового державного соціального

²¹ Закон України «Про верифікацію та моніторинг державних виплат» від 03.12.2019 р. № 324-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324-20#Text> (дата звернення 28.10.2025 р.)

²² Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку здійснення верифікації та моніторингу державних виплат» від 18.02.2016 р. № 136 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/136-2016-%D0%BF#Text>, Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку обробки та захисту отриманих від суб'єктів надання інформації персональних даних під час здійснення верифікації та моніторингу державних виплат» від 03.04.2019 р. № 405 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/405-2019-%D0%BF#Text>, Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку доступу до інформації в інформаційно-аналітичній платформі електронної верифікації та моніторингу органів, що здійснюють державні виплати» від 28.12.2020 р. № 1335 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1355-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 28.10.2025 р.)

²³ Закон України «Про загально обов'язкове державне соціальне страхування» від 23.09.1999 р. № 1105-XIV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text> (дата звернення 28.10.2025 р.)

страхування покладено на Пенсійний фонд України, що в свою чергу, сприяє ефективності фінансування таких напрямів як: допомога на випадок тимчасової непрацездатності, допомога по вагітності та пологах та інше. Крім цього контролюючі органи наділяються компетенцією надавати рекомендації щодо усунення порушень та здійснювати моніторинг їх виконання.

З метою здійснення контролю за дотриманням законодавства в сфері соціального захисту населення, фінансування якого здійснюється за рахунок коштів державного бюджету та за дотримання прав дітей Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання Національної соціальної сервісної служби України» була створена і відповідно затверджено Положення про Національну соціальну сервісну службу України²⁴. При цьому контролю підлягають всі структурні підрозділи з питань соціального захисту населення на рівні органів місцевого самоврядування, в тому числі органи Пенсійного фонду в питаннях стосовно надання житлових субсидій, пільг; виплати Державною службою у справах дітей щодо дотримання прав дитини. В процесі проведення контрольних дій виявляються порушення законодавства під час надання соціальних послуг, здійснюється аналіз цих порушень, надаються пропозиції щодо їх усунення та запобігання у майбутньому. Безпосередньо процес проведення таких контролюючих заходів регламентує Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення державного контролю/моніторингу за дотриманням вимог законодавства під час надання соціальної підтримки, соціальних послуг та за дотриманням прав дітей»²⁵.

Безумовно роль державного контролю як функції публічного управління зростає в умовах обмеженості фінансових ресурсів в яких зараз знаходиться наша держава, спричинених збройною агресією проти України. Саме здійснення контролю за законністю використання фінансових ресурсів, дотримання принципу пріоритетності і адресності соціальних видатків, направлення коштів насамперед тим категоріям, які зазнали безпосередніх втрат внаслідок збройної агресії дає підстави стверджувати про зростання ролі фінансового контролю, як різновиду державного.

Основним джерелом фінансування соціального забезпечення, як зазначалося вище, є ресурси державного та місцевих бюджетів, але постійно зростаючий бюджетний дефіцит як на загальнодержавному так і на місцевому рівнях створює великі перепопи в сфері соціального захисту. Таке негативне явище має як об'єктивні так і необ'єктивні причини. Повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію незалежної України завдало та продовжує завдавати страшної шкоди. За четвертою Швидкою оцінкою завданої шкоди та потреб на відновлення (RDNA4), яка охоплює період з 24 лютого до 31 грудня 2024 року, підготовлена Світовим банком, Урядом

²⁴ Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання Національної соціальної сервісної служби України» від 26.08.2020 р. № 783 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/783-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 28.10.2025 р.)

²⁵ Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення державного контролю/моніторингу за дотриманням вимог законодавства під час надання підтримки, соціальних послуг та дотриманням прав дітей» від 06.10.2025 р. № 1035 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1035-2021-%D0%BF#n12>

України, Службами Європейського Союзу та Організацією Об'єднаних Націй у координації з гуманітарними партнерами та партнерами розвитку, науковими установами, організаціями громадянського суспільства та приватним сектором пряма шкода нанесена Україні станом на 31 грудня 2024 року складає майже 176 мільярдів доларів США, додаткові витрати, пов'язані з вторгненням, оцінюються як економічні збитки в розмірі понад 589 мільярдів доларів США. 4 642 735 осіб були офіційно зареєстровані Міністерством соціальної політики як внутрішньо переміщені особи, понад 12 456 осіб загинули, понад 28 000 отримали поранення, а мільйони втратили свої домівки, рівень бідності зріс до 35,5 відсотка, станом на січень 2025 року 15 відсотків населення, або майже 5 мільйонів осіб в Україні стикаються із продовольчою незахищеністю. Стосовно шкоди завданої сектору соціального захисту та забезпечення засобів до існування, то за оцінками вона становить 0,4 мільярдів доларів США. Варто підкреслити, що найбільше потерпають жінки, особи з інвалідністю, діти, внутрішньо переміщені особи та люди похилого віку²⁶. Цивільне населення, військовослужбовці які зазнали травм можуть мати досить серйозні і довготривалі фізичні травми, психологічні наслідки, а також інвалідність та потребувати фінансову допомогу, що в свою чергу слугує підставою для збільшення фінансування сфери соціального забезпечення.

Нажаль не тільки умови військового стану і економічної нестабільності, але й значна кількість порушень фінансової дисципліни, діючого законодавства та наявність корупційної складової, в тому числі і в системі публічного управління у сфері соціального захисту сприяє ситуації при якій фінансові можливості держави не відповідають гарантованим Конституцією соціальним правам громадян. Безумовно корупційні злочини в соціальній сфері призводять до відволікання коштів від соціальних програм, поглиблення нерівності та зростання соціальної напруженості, підризу довіри до державних інституцій. Стосовно корупційної складової, в своїх попередніх публікаціях²⁷ ми звертали увагу на необхідність здійснення контрольних заходів запобігання корупційним процесам які нажаль мають місце як в органах центральної державної влади так і на місцях. Так за результатами Аналітичного звіту, проведеного Департаментом антикорупційної політики Національного агентства з питань запобігання корупції вперше був розрахований «індекс корупціогенності суспільного життя» (далі – Індекс ІКС), так званий аналітичний інструмент, що дозволяє визначити рівень корупціогенності тієї чи іншої сфери суспільного життя з метою надалі сформувати політику сфокусовану на мінімізацію корупції. Індекс ІКС в сфері соціальних послуг, оформлення, виплати допомоги різним категоріям громадян у 2024 році складає 3,12 бала. Індекс був вирахований на підставі трьох компонентів: експертної оцінки поширеності корупції, що складає 2,79

²⁶ Україна: четверта Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення (RDNA4). Лютий 2025, Світовий банк, Уряд України, Європейський Союз, Організація Об'єднаних Націй. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099052925103531065/pdf/P180174-93c8e8c1-83a2-487d-aaec-a8435f9db418.pdf> (дата звернення 28.10.2025)

²⁷ Чернадчук Т.О. Концептуальні засади здійснення фінансового контролю за діяльністю суб'єктів, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. *Приватне та публічне право*. 2022. № 1. С. 78–73. URL: <http://pp-law.in.ua/index.php/2022>

бала; корупційного досвіду респондентів – 0,22 бала; притягнення до відповідальності – 0,69 бала²⁸. Враховуючи розмір зазначеного Індексу, особливо в порівнянні з отриманими результатами в інших сферах суспільного життя можна констатувати, що корупційні явища в соціальній сфері не є занадто загрозливими, але це не може слугувати підставою для заспокоєння. Навпаки розрахунок дозволяє виокремити ризики та визначити орієнтири для формування ефективної загальнодержавної антикорупційної політики в сфері соціального захисту. Нажаль, як зазначає глобальна антикорупційна організація Transparency International відмітила негативний тренд України у боротьбі з корупцією, якщо за 2024 рік Україна в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index – CPI) отримала 35 балів зі 100 можливих, посівши 105 місце поміж 180 країн, то за результатами 2025 наш результат може бути гіршим²⁹. Отже, варто зазначити про відсутність суттєвих позитивних зрушень у сфері боротьби з корупцією в нашій державі, пов'язаних як на наш погляд з неприйняттям дієвих заходів, щодо основних засад антикорупційної політики України.

Важливу роль щодо ефективного використання коштів державного та місцевих бюджетів, дотримання принципів соціальної справедливості, законності, прозорості у використанні фінансових ресурсів у напрямку забезпечення соціального захисту найуразливіших верст населення відіграє державний фінансовий аудит. Вище було зазначено, що контролюючі функції в сфері фінансового забезпечення соціального захисту покладаються на органи державної виконавчої влади, які моніторять процеси в сфері соціальних послуг, проводять аудит, перевірки достовірності інформації щодо співвідношення здійснених витрат і отриманих результатів. Об'єктами контролю у сфері соціального захисту є міністерства, фонди соціального страхування, органи місцевого самоврядування, соціальні програми направлені на підтримку осіб з інвалідністю, ветеранів війни, дітей-сиріт, внутрішньо переміщених осіб, малозабезпечених та інших категорій населення України. Загальний контроль за дотриманням законності під час використання коштів соціального спрямування забезпечується Кабінетом Міністрів України, Міністерством фінансів України шляхом встановлення порядку звітності розпорядників бюджетних коштів, вимог до програмно-цільового методу видатків, а також стандартів внутрішнього контролю.

В свою чергу, провідними контролюючими органами, як на наш погляд є Державна аудиторська служба України, Рахункова палата України. З огляду на це вважаємо за доцільне звернути увагу на особливу роль Рахункової палати України. Будучи незалежним органом державного зовнішнього фінансового контролю від імені Верховної Ради України здійснює контроль за надходженням коштів до Державного бюджету України, шляхом проведення фінансового

²⁸ Аналітичний звіт. Індекс корупціогенності сфер суспільного життя- 24. Результати пілотного дослідження. Національне агентство з питань запобігання корупції. Департамент антикорупційної політики. Серпень 2024. URL: <https://dap.nazk.gov.ua/uploads/osr-29/zahid-36/sources/808-1070118744-671f977ddc897.pdf> (дата звернення 28.10.2025 р.)

²⁹ Антикорупція на паузі. Україна в Індексі сприйняття корупції – 2024. Transparency International.Ukraine. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/> (дата звернення 28.10.2025 р.)

аудиту, аудиту ефективності та інших заходів контролює ефективність використання бюджетних коштів, в тому числі використання коштів державного бюджету, наданих місцевим бюджетам і фондам загальнообов'язкового державного соціального страхування³⁰. Досліджуючи контрольні функції Рахункової палати України в наших попередніх публікаціях³¹ ми звертали увагу на те, що маючи статус вищого органу державного фінансового контролю є єдиним контролюючим органом, який не наділений повноваженнями щодо притягнення до відповідальності за порушення фінансового законодавства, а у випадку ознак кримінального або адміністративного правопорушення інформує про них відповідні правоохоронні органи, правопорушникам надсилаються відповідні звіти, рішення, інформації, акти, листи для відповідного реагування, усунення виявлених порушень і недоліків, а також для відшкодування витрат і збитків заподіяних Державному бюджету України. Відповідно винні особи, отримавши такі рекомендації не завжди реагують на них, що негативно впливає на подальшу фінансову діяльність, а інколи такі порушення стають систематичними. В даному аспекті, вважаємо за доцільне законодавчо закріпити обов'язок правоохоронних органів та інших уповноважених органів відповідно реагувати на таку інформацію, а також надавати Рахунковій палаті обґрунтовану відмову у випадку нежиття заходів.

Окрема роль в сфері соціального захисту відводиться Державній аудиторській службі України, яка є органом державного фінансового контролю. У відповідності з Законом України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю», Постанови Кабінету Міністрів «Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України»³² Державна аудиторська служба здійснює аудит ефективності, ревізії, моніторинг операцій з бюджетними коштами, в тому числі і спрямованими на соціальні програми. Контролюючи діяльність Міністерства соціальної політики, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, територіальних органів соціального захисту, служба здійснює аудит ефективності реалізації державних програм, зокрема щодо виплат субсидій, соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям, підтримки внутрішньо переміщених осіб, ветеранів війни, осіб з інвалідністю та інших груп населення, які мають право на соціальні пільги.

Вважаємо за необхідне звернути увагу на окремі проблеми, що негативно впливають на ефективність державного фінансового контролю у сфері соціального захисту. Однією з ключових проблем, як на наш погляд, є не повна

³⁰ Закон України «Про Рахункову палату» від 02.07.2015р. № 576-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19#Text> (дата звернення 29.10.2025 р.)

³¹ Chernadchuk T.O. Окремі питання організаційно-правових засад здійснення фінансового контролю на національному і міжнародному рівні. *Сучасна парадигма публічного та приватного права в умовах сталого розвитку: Collective monograph*. Riga, Latvia: Izdevnieciba «Baltija Publishing», Т. 2 2023. С. 351–374. URL: <http://baltijapublishing.lv/laws/index.php/bp/catalog/view/363/9893/20597-1>

³² Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» від 26.01.1993 р. № 2939-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text>; Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України» від 03.02.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення 29.10.2025 р.)

адаптованість законодавства в сфері фінансового контролю до сучасних цифрових реалій. В своїх попередніх публікаціях³³, була акцентована увага на зростанні можливостей для здійснення контролю державними органами завдяки використанню новітніх технологій, таких як електронне урядування, блокчейн, аналітики даних та штучному інтелекту. Наприклад, блокчейн-технологія може бути використана для моніторингу фінансових операцій, що в значній мірі сприяє прозорістю державного контролю. Доречним, як на наш погляд є застосування штучного інтелекту задля аналізу великих масивів даних з метою виявлення порушень в сфері надання соціальних послуг, що в результаті може суттєво підвищити ефективність державного контролю. Нажаль відсутність чітких норм щодо аудиту цифрових інформаційних систем у чинному законодавстві створює проблеми в цьому напрямку. А тому задля реалізації потенціалу цифрового державного контролю важливим вбачається наявність належного правового регулювання зазначеного контенту. Ще однією, як на наш погляд, проблемою є недостатня взаємодія з іншими органами державного контролю, мається на увазі Рахункова палата України, Державна податкова служба, Національне агентство з питань запобігання корупції. Відсутність такої системної взаємодії дуже часто призводить з однієї сторони дублюванню перевірок, з іншої до прогалин у контролі за використанням коштів направлених на соціальний захист. Бажаним в цьому напрямку є створення єдиної інтегрованої системи державного фінансового контролю/моніторингу. Крім зазначених проблемних питань з яким стикаються органи державного фінансовий аудит в сфері соціального захисту можна віднести обмежений доступ аудиторів до персоніфікованих даних отримувачів соціальної допомоги, недостатнє кадрове та технічне забезпечення Державної аудиторської служби, а також випадки невиконання розпорядниками бюджетних коштів рекомендацій служби, не забезпечення ними усунення виявлених порушень при обмеженості механізмів притягнення порушників до відповідальності.

3. Міжнародний досвід фінансово-правового забезпечення соціального захисту та можливості його імплементації в Україні

Незважаючи на надзвичайно важкий стан економіки, знищення інфраструктури, росту безробіття, масового переміщення населення спричиненого російською агресією, яка почалася у 2014 році та повномасштабним вторгненням 24 лютого 2022 року, Україна не відмовилася від своїх амбітних цілей стати повноправним членом Європейського Союзу, а також від участі у глобальному процесі забезпечення сталого розвитку, досягти 17 Цілей Сталого Розвитку та 169 завдань, затверджених Підсумковим документом «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року», прийнятим на Саміті Організації Об'єднаних Націй в рамках

³³ Чернадчук Т.О. Окремі питання правових засад здійснення державного контролю як функції публічного управління в умовах цифрової трансформації України на шляху до Європейського Союзу. *The Future of Science, Technology and Economy: Collection of Scientific Papers «International Scientific Unity» with Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference*. March 19–21, 2025. Sofia, Bulgaria. С. 186–190.

70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН. В даному контексті важливим на наш погляд є також і адаптація системи соціального захисту України до міжнародних стандартів. Відповідно вважаємо за доцільне здійснити короткий аналіз досвіду фінансово-правового забезпечення соціального захисту на міжнародному рівні.

Важливе місце у фінансуванні соціальних програм відводиться таким міжнародним організаціям, як Організація Об'єднаних Націй, Міжнародна організація праці, Світовий банк, Міжнародний валютний фонд. Ці організації надають фінансову допомогу та технічну підтримку країнам. Наприклад, Міжнародною організацією праці у 1952 році була прийнята 102 Конвенція про мінімальні норми соціального забезпечення³⁴, які сьогодні вважаються міжнародними стандартами в сфері соціального захисту. Світовий банк реалізує програми, спрямовані на покращення доступу до медичних послуг, освіти, а також на підтримку соціальної інтеграції вразливих груп населення. Як для України це досить актуально. Прикладом може слугувати Перехідна рамкова програма 2022–2023, яка є стратегічним документом ООН в Україні, розроблена на підтримку реагування Уряду України на економічні та соціальні наслідки, викликані російським вторгненням та війною проти нашої країни³⁵. Отже Україна може скористатися цими можливостями, залучаючи міжнародні інвестиції для підтримки та подальшого розвитку системи соціального захисту.

Заслугове на увагу система соціального захисту країн Європейського Союзу. Наприклад, соціальний захист у Нідерландах вважається найбільш розгалужена за масштабами та видами і розмірами соціальних виплат. Так, стаття 2 Закону про фінансування соціального страхування³⁶ до соціального страхування включає національне страхування, до якого відносять обов'язкове страхування що регламентується Загальним законом про пенсії по старості, Загальним законом про утриманців, що залишилися в живих, Законом про довгостроковий нагляд; добровільне національне страхування у відповідності з Загальним законом про пенсії по старості, Загальним законом про утриманців, що залишилися в живих; страхування працівників в тому числі і добровільне страхування працівників згідно із Законом про безробіття, Законом про допомогу по хворобі, Законом про роботу та доходи (працевдатність), Законом про страхування на випадок інвалідності. Фінансування зазначених страхових виплат здійснюється за рахунок страхових внесків застрахованих осіб та внесків центрального уряду що акумулюються в національних страхових фондах. Внески сплачуються роботодавцем від імені працівника з податком на заробітну плату. До фондів надходять також штрафи та відсотки, які

³⁴ 102 Конвенція про мінімальні норми соціального забезпечення. Міжнародна організація праці; Конвенція, Міжнародний документ, Класифікація від 28.06.1952. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_011#Text (дата звернення 29.10.2025 р.)

³⁵ ООН в Україні. Перехідна рамкова програма. Вересень 2022 р. – грудень 2023 р. Порятунк житті. Змінення систем. Розбудова стійкості громад. URL: https://ukraine.un.org/sites/default/files/2023-05/Ukr_UN%20Transitional%20Framework_19.10.pdf (дата звернення 29.10.2025 р.)

³⁶ Wet financsering sociale verzekeringen. Geldend van 01-01-2025 t/m heden. URL: https://wetten.overheid.nl/BWBR0017745/2025-01-01/#Hoofdstuk7_Afdeling3_Paragraaf2_Artikel112 (дата звернення 30.10.2025)

стягуються національними податковими органами в зазначеній сфері. Закон про фінансування соціального страхування також передбачає кримінальну відповідальність у разі його порушення. Управління соціального захисту в країні здійснює Міністерство охорони здоров'я, соціального забезпечення та спорту у співпраці з Міністерством фінансів.

Високим рівнем соціального забезпечення відрізняються Данія, Норвегія, Швеція, основною метою в сфері соціального захисту є забезпечення всіх громадян базовими соціальними гарантіями. Успішний досвід у сфері соціального захисту мають такі країни як Чехія, Польща. Цікавим, як на наш погляд є досвід Польщі в сфері соціального захисту населення. Стаття 67 Конституції Польщі³⁷ забезпечує громадянам право на соціальний захист у випадку непрацездатності внаслідок хвороби або інвалідності, досягнення пенсійного віку, а також на випадок безробіття. В цілому система соціального захисту країни включає в себе обов'язкове і добровільне соціальне страхування; обов'язкове і добровільне медичне страхування, а також медичні послуги що фінансуються за державні кошти³⁸. Наприклад, Закон Польщі «Про систему соціального страхування»³⁹ до соціального страхування відносить пенсійне страхування, страхування на випадок інвалідності, страхуванні на випадок хвороби та вагітності, страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань; визначає принципи соціального страхування та визначення внесків на соціальне страхування, базу їх оцінки, ведення обліку застрахованих осіб та платників внесків і т.п., принципи функціонування Фонду соціального страхування який складається з окремих фондів за видами обов'язкового соціального страхування. Позитивним є також створення відповідно до зазначеного Закону окремого, але в рамках Фонду соціального страхування Демографічного резервного фонду⁴⁰. Основною метою його створення є підвищення гарантії платоспроможності пенсійних виплат, він є резервним для пенсійного фонду. Законодавчо фонду дозволяється задля досягнення максимальної безпеки і прибутковості здійснювати інвестиції своїми коштами. Загальне управління Фондом соціального страхування здійснює Установа соціального страхування⁴¹, яка була створена ще у 1934 році Указом Президента Республіки Польща. На сьогодні вона діє відповідно до Закону «Про систему соціального страхування», керує Установою Президент, якого призначає Прем'єр-міністр Польщі, в свою чергу Міністр соціального забезпечення контролює її діяльність. Заслуговує на увагу функціонування такої державної

³⁷ Конституція Республіки Польща. Офіційний веб-сайт Президента Республіки Польща. URL: <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/andrzej-duda/prawo/konstytucja-gr/i-i-wolnosc-i-prawa-i-obowiazki-czlowieka-i-obywatela> (дата звернення 30.10.2025 р.)

³⁸ Там само

³⁹ Ustawa z dnia 13 pazdziernika 1998 r. O systemie ubezpieczen spotecznych. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19981370887> (дата звернення 30.10.2025 р.)

⁴⁰ Демографічний резервний фонд. URL: [https://www.zus.pl/o-zus/o-nas/finanse/fundusz-rezerwy-demograficznej#:~:text=Fundusz%20Rezerwy%20Demograficznej%20\(FRD\)%2C,wyp%C5%82acalno%C5%9Bci%20%C5%9Bwiadcze%C5%84%20%20ubezpieczenia%20emerytalnego](https://www.zus.pl/o-zus/o-nas/finanse/fundusz-rezerwy-demograficznej#:~:text=Fundusz%20Rezerwy%20Demograficznej%20(FRD)%2C,wyp%C5%82acalno%C5%9Bci%20%C5%9Bwiadcze%C5%84%20%20ubezpieczenia%20emerytalnego) (дата звернення 30.10.2025 р.)

⁴¹ Установа соціального страхування. URL: <https://www.zus.pl/o-zus/o-nas/finanse/zaklad-ubezpieczen-spolecznych> (дата звернення 30.10.2025 р.)

установи, як Фонд сільськогосподарського соціального страхування, який у відповідності з Законом про соціальне страхування фермерів⁴², окремо від загальної системи соціального захисту надає послуги фермерам з питань стосовно соціального страхування, сплати внесків призначення та виплату грошових виплат пенсійного страхування, інвалідності, нещасних випадків, хвороб, материнства, медичної реабілітації тощо.

Слід зазначити, що польське законодавство про соціальне страхування не кодифіковане, а наприклад у Швеції функціонує Кодекс соціального страхування (2010:110)⁴³ який містить чинні закони та нормативні акти, якщо до них вносяться зміни, старий текст замінюється новим. Шведська система соціального захисту відрізняється також і тим, що крім особи, соціальні виплати може отримувати й домогосподарство. Фінансування соціального захисту в країні здійснюється за рахунок внесків роботодавців, працюючих, а також за рахунок податків і зборів. Зазначимо що система соціального захисту в країнах Європейського Союзу, базуючись на принципах солідарності і справедливості ефективно поєднує фінансування зазначеної сфери з приватними ініціативами, що може бути корисним і для України.

Вважаємо, що важливою соціальною функцією будь-якої держави є задоволення матеріальних та духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їхньої офіційної діяльності, статусу в суспільстві, підтримання соціальної стабільності в військовому середовищі, на чому ми акцентували увагу в нашій попередній публікації⁴⁴. Пільги, гарантії, компенсації та інші види матеріальної допомоги фінансуються в значній мірі за рахунок бюджетних асигнувань. В умовах повномасштабної російської агресії проти України питання гарантування виконання державою соціальної функції по відношенню до військовослужбовців набуває особливого значення. За ініціативи Уряду були впроваджені додаткові виплати військовослужбовцям, працівникам поліції і їх родинам, але вона не забезпечена правовим механізмом фінансування і вимагає додаткових бюджетних коштів. З огляду на це нами було проведено аналіз соціального захисту військовослужбовців в Україні, США, Австралії та Новій Зеландії у порівняльній перспективі, з результатами аналізу можна ознайомитися за посиланням⁴⁵.

Досліджуючи досвід соціального забезпечення у країнах Європейського Союзу нами було відмічено, що на протязі останнього десятиліття країни досягли значних успіхів в зазначеній сфері, в тому числі за рахунок створення

⁴² Ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu spotecznym rolnikow. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19910070024> (дата звернення 30.10.2025 р.)

⁴³ Кодекс соціального страхування (2010:110). URL: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/socialforsakringsbalk-2010110_sfs-2010-110/ (дата звернення 30.10.2025 р.)

⁴⁴ Klochko, A., Chernadchuk, T., Klietsova, N., ... Bryzhan, Y., Kyrylenko, V. Economic and legal principles of social protection of military personnel: World experience and Ukraine. *Edelweiss Applied Science and Technology*, Vol. 8 No. 5 (2024), P. 736.

⁴⁵ См. Klochko, A., Chernadchuk, T., Klietsova, N., ... Bryzhan, Y., Kyrylenko, V. Economic and legal principles of social protection of military personnel: World experience and Ukraine. *Edelweiss Applied Science and Technology*, Vol. 8 No. 5 (2024), p. 735–746.

інтегрованих цифрових платформ. Глобальна цифровізація і необхідність модернізації системи публічного управління в Україні актуальним, як на наш погляд є впровадження цифрових технологій в систему соціального забезпечення. Частково зазначену проблематику нами було звернено увагу у попередніх розділах та в деяких наших публікаціях. Наприклад, у статті⁴⁶ здійснено дослідження європейського досвіду соціального забезпечення, запропоновані рекомендації щодо його імплементації у фінансово-правові засади публічного управління в Україні, враховані національні особливості та виклики сучасного етапу державного розвитку. Вважаємо, що не зайвим буде акцентувати нашу увагу на зазначене питання в даній роботі. Цифрові інструменти складають основу стратегії Європейської Комісії щодо переходу до цифрової ери 2030 року. Рішенням (ЄС) Європейського Парламенту та Ради було створено Програму політики цифрового десятиліття до 2030 року. Як зазначено в документі, прийняттю сприяла пропозиція Європейської Комісії викладена у повідомленні від 9 березня 2021 року «Цифровий компас 2030: європейський шлях для цифрового десятиліття» щодо цифровізації економіки та суспільства, в тому числі у напрямку покращання якості життя, доступності послуг⁴⁷. Безумовно цифрова трансформація економіки суттєво впливає на сферу соціального забезпечення, безпосередньо процес діджиталізації спрощує взаємодію між державою та громадянами, роблячи державні послуги більш доступними та прозорими, сприяє ефективнішій комунікації та прискорює надання допомоги. Наприклад, Установа соціального страхування Республіки Польщі систематично впроваджує у свою діяльність проекти розвитку електронних послуг, мається на увазі e-Skat, E-ZLA, e-Akta, EESSI (електронний обмін інформацією про соціальне забезпечення в Європейському Союзі). Відповідно до прийнятої «Стратегії ZUS на 20221-2025 роки»⁴⁸ було визначено чотири напрями організації та цифровізації трансформації Установи соціального страхування, а саме: сучасний електронний офіс; автоматизація та вдосконалення процесів і сучасна IT-архітектура; цифровізація процесів, комунікації та документації; обмін даними та інтеграція в рамках електронного урядування. В межах стратегії реалізується цифрова програма, щодо автоматизації розрахунків платників, консолідація й автоматизація виплат, яка мінімізує навантаження, зменшує час і витрати які суб'єкти господарювання витрачають на розрахунки що, в свою чергу оптимізує систему державних фінансів; програма автоматизації виплат дозволяє обробку внутрішніх і міжнародних пенсійних заявок більш ефективною. Важливою на наш погляд є програма банківського зберігання виплат яка дає можливість зменшити

⁴⁶ Чернадчук Т.О., Томурко В.О.. Європейський досвід цифровізації соціального забезпечення та його імплементація у фінансово-правові засади публічного управління в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство. Електронне наукове видання*. 2025. № 5. Частина 2. С. 371–375.

⁴⁷ Рішення (ЄС) 2022/2481 Європейського Парламенту та Ради від 14 грудня 2022 року створення Програми політики цифрового десятиліття до 2030 року. *Офіційний журнал Європейського Союзу*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2022/2481/oj> (дата звернення 31.10.2025)

⁴⁸ Strategia ZUS na lata 2021-2025. URL: <https://www.zus.pl/o-zus/o-nas/strategia-zus/strategia-zus-na-lata-2021-2025> (дата звернення 31.10.2025 р.)

кількість готівки в обігу та збільшити безготівкові операції. Стратегія також передбачає створення спільної платформи для обміну даними в межах електронного адміністрування.

Вважаємо що зазначений досвід може бути застосований в Україні, так як процес цифровізації публічного управління сприяє подоланню недоліків в сфері фінансово-правового забезпечення соціального захисту. При цьому, зазначимо що значно зростають можливості здійснення державного контролю в сфері фінансово-правового забезпечення соціального захисту, так як дозволяє виявляти порушення, корупційні ризики та своєчасно реагувати на них. В свою чергу, цифровізація тягне за собою і негативні наслідки, посилюється державний контроль над громадянами, створюються умови для потенційного порушення прав людини, зростає рівень кіберзлочинності. З метою усунення зазначених ризиків в Україні створено правову базу. Наприклад, Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги»⁴⁹ визначає правові та організаційні засади електронної ідентифікації та надання електронних довірчих послуг, порядок здійснення державного контролю за дотриманням вимог законодавства у зазначених сферах, Закон України «Про захист персональних даних»⁵⁰ встановлює вимоги до захисту інформації, що є важливим задля запобігання порушень прав громадян у цифровому середовищі, Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України»⁵¹ який визначає правові та організаційні основи забезпечення захисту національних інтересів держави в кіберпросторі, а також повноваження державних органів в згаданому напрямку. В даному аспекті доцільним є звернути увагу на досвід Польщі в цьому питанні. Прикладом може слугувати згадана нами вище Стратегія, яка передбачає створення системи управління ризиками, розробку механізмів запобігання шахрайству, підтримки стягнення боргів, розвиток аналітичних процесів тощо⁵².

Підсумовуючи, зазначимо що імплементація міжнародного досвіду фінансово-правового забезпечення соціального захисту в систему публічного управління України надасть можливості підвищити ефективність державних послуг, їх прозорість та доступність. Проведення аналізу успішних практик передових країн дозволяє виявити ефективні механізми, які можуть бути адаптованими в Україні. Цікавим в цьому напрямку є створення інформаційних центрів, використання соціальних мереж для поширення інформації серед населення про соціальні програми, підвищення обізнаності громадян про їх права. Важливим є також проведення моніторингу та оцінки ефективності соціальних програм, багато країн використовують системи моніторингу

⁴⁹ Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» від 05.10.2017 р. № 2155-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>; (дата звернення 31.10.2025 р.) (дата звернення 31.10.2025 р.).

⁵⁰ Закон України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 р. № 22197-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>; (дата звернення 31.10.2025 р.).

⁵¹ Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 05.10.2017 р. № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення 31.10.2025 р.).

⁵² Strategia ZUS na lata 2021-2025. URL: <https://www.zus.pl/o-zus/o-nas/strategia-zus/strategia-zus-na-lata-2021-2025> (дата звернення 31.10.2025 р.)

з метою оцінки впливу соціальних ініціатив на рівень життя в своїх громадян, що в свою чергу дозволяє своєчасно виявити проблеми і скоригувати соціальні програми. Заслугує на увагу підхід, який передбачає в соціальні програми з метою отримання результатів в майбутньому, реалізацію соціальних ініціатив які сприяють залученню осіб з інвалідністю у суспільство, що в підсумку дає можливість зменшити фінансовий тягар на державу та залучити додаткові ресурси для розвитку соціального захисту. Але успішна імплементація досвіду зарубіжних країн, особливо в умовах сучасної України потребує вдосконалення законодавчої бази з урахування специфіки національної економіки, соціальної структури тощо.

ВИСНОВКИ

Проведене нами дослідження окремих питань фінансово-правового забезпечення соціального захисту в системі публічного управління, а також аналіз законодавства України та зарубіжних країн, практики його застосування в сфері соціального захисту, як на національному так на міжнародному рівні дозволило сформулювати наступні висновки:

1. Соціальний захист як функція публічного управління, в законодавчому аспекті представляє собою сукупність правових, організаційних і фінансових заходів держави, направлених на запобігання, пом'якшення або компенсацію негативних наслідків соціальних ризиків для громадян.

2. Встановлено, що публічне управління через систему організаційних і фінансово-правових механізмів забезпечує практичну реалізацію конституційного права громадян на соціальний захист, якість якого в значній мірі залежить від ефективності використання ресурсів держави.

3. Публічне управління розглянуте як складну систему що складається з нормативно-правової бази, інституційної структури, ресурсного забезпечення, інформаційного забезпечення, системи контролю, процес управління, механізмів взаємодії між елементами системи, принципи публічного управління. Акцентовано увагу на окремих елементах.

4. Зазначено, що при наявності чітких механізмів виплат соціальної допомоги через недосконалість нормативів, неузгодженості, правової невизначеності виникають затримки своєчасності і повноти фінансування.

5. Звернено увагу на те, що ефективність соціального захисту в значній мірі залежить від управлінського процесу, для якого важливим є наявність повного спектру інформації, можливості своєчасного її отримання. В даному аспекті важливе місце відіграє імплементація цифрових інновацій у сферу публічного управління.

6. Фінансово-правові механізми соціального забезпечення включають систему нормативно визначених інструментів мобілізації, розподілу, контролю за використанням коштів соціального спрямування, до яких належать державні цільові програми, соціальні трансферти, пільги, субсидії, грантові проекти міжнародної допомоги тощо. Зазначено, що основним джерелом фінансування соціального захисту є кошти державного і місцевих бюджетів, спеціально створених фондів соціального призначення Пенсійний фонд України, Фонд соціального захисту осіб з інвалідністю та інші.

7. З'ясовано необхідність та значимість контрольної функції публічного управління в сфері фінансово-правового забезпечення соціального захисту. Зазначено, що недостатність фінансових ресурсів носить не тільки об'єктивні причини (повномасштабна російська агресія) але й наявність порушень фінансової дисципліни, а також корупційної складової. З огляду на це приділена особлива увага діяльності Державної аудиторської служби України, Рахункової палати України та їх особливої ролі в здійсненні фінансового контролю як різновиду публічного контролю. Запропоновано використання новітніх технологій, таких як електронне урядування, блокчейн, аналітики даних та штучному інтелекту в процесі контролю. А також створення єдиної інтегрованої системи державного фінансового контролю/моніторингу.

8. Проаналізовано систему соціального захисту країн Європейського Союзу на прикладі Нідерландів, Польщі, Швеції. Звернено увагу на соціальний захист військовослужбовців, що особливо актуально для сучасних реалій України.

9. Відмічено як позитивні так і негативні сторони досвіду зарубіжних країн в сфері забезпечення соціального захисту. Проведений аналіз успішних практик передових країн дозволив виявити ефективні механізми, які можуть бути адаптованими в Україні. Наприклад, створення інформаційних центрів, використання соціальних мереж для поширення інформації серед населення про соціальні програми, підвищення обізнаності громадян про їх права, проведення моніторингу та оцінки ефективності соціальних програм, залучення міжнародних інвестицій в соціальні програми, реалізацію соціальних ініціатив що сприяють залученню осіб з інвалідністю у суспільство тощо.

10. Зазначено, що успішна імплементація досвіду зарубіжних країн, особливо в сучасних реаліях України потребує вдосконалення законодавчої бази з урахуванням специфіки національної економіки, соціальної структури тощо.

АНОТАЦІЯ

Соціальний захист є однією з ключових функцій сучасної демократичної держави, що безпосередньо відображає рівень її розвитку, ефективність системи публічного управління та реальний стан забезпечення прав і свобод людини. В контексті глобального процесу забезпечення сталого розвитку, цілей сталого розвитку, держава через механізми публічного управління реалізує свою соціальну політику, яка направлена на підтримку найбільш уразливих верств населення, подолання бідності, забезпечення соціальної справедливості та гідного рівня життя кожного громадянина. Водночас соціальний захист як функція публічного управління не може бути ефективною без належної фінансово-правової основи. Фінансово-правові інструменти виступають основою формування й використання коштів задля задоволення соціальних потреб, зокрема у сферах пенсійного забезпечення, охорони здоров'я, соціальної допомоги та страхування. При цьому важливим є баланс між фінансовими можливостями держави та потребами населення, що також вимагає ефективної системи правового регулювання, відповідно зазначеному питанню присвячене дане дослідження. В процесі дослідження фінансово-

правового забезпечення соціального захисту в Україні фокусується увага на питання визначення публічного як складну систему що складається з нормативно-правової бази, інституційної структури, ресурсного забезпечення, інформаційного забезпечення, системи контролю, процес управління, механізмів взаємодії між елементами системи публічного управління. Аналізується світовий досвід соціального захисту країн Європейського Союзу на прикладі Нідерландів, Польщі, Швеції. Звернено увагу на соціальний захист військово-службовців у США, Австралії, Нової Зеландії, що особливо актуально для сучасних реалій України. Відмічено як позитивні так і негативні сторони досвіду зарубіжних країн в сфері забезпечення соціального захисту. Зазначено, що успішна імплементація досвіду зарубіжних країн в Україні потребує вдосконалення законодавчої бази з урахуванням специфіки національної економіки, соціальної структури.

Література

1. Резолюція, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 25 вересня 2015 року «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» URL: https://files.acquia.undp.org/public/migration/ua/Agenda2030_UA.pdf (дата звернення 19.10.2025)

2. Чернадчук Т.О., Томурко В.О.. Європейський досвід цифровізації соціального забезпечення та його імплементація у фінансово-правові засади публічного управління в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство. Електронне наукове видання*. 2025. № 5. Частина 2. С. 371–375. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.05.2.57> URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/10/59-1.pdf>

3. Іван Кравченко, Тамара Чернадчук. Організаційно-правові засади впровадження цифрових адміністративних послуг як напрям вдосконалення публічного управління. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 3. С. 291–294. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-3/67> URL: http://lsej.org.ua/3_2025/69.pdf

4. Чернадчук Т.О. Окремі питання правових засад здійснення державного контролю як функції публічного управління в умовах цифрової трансформації України на шляху до Європейського Союзу. *The Future of Science, Technology and Economy: Collection of Scientific Papers «International Scientific Unity» with Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference*. March 19–21, 2025. Sofia, Bulgaria. С. 186–190. DOI: 10.70286/ISU-19.03.2025. URL: https://isu-conference.com/wp-content/uploads/2025/03/Sofia_Bulgaria_19.03.25.pdf

5. Klochko, A., Chernadchuk, T., Klietsova, N., ... Bryzhan, Y., Kyrylenko, V. Economic and legal principles of social protection of military personnel: World experience and Ukraine. *Edelweiss Applied Science and Technology*, Vol. 8 No. 5 (2024), p. 735–746. DOI: 10.55214/25768484.v8i5.1739 URL: <https://doi.org/10.55214/25768484.v8i5.1739>

6. Чернадчук Т.О. Концептуальні засади здійснення фінансового контролю за діяльністю суб'єктів, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. *Приватне та публічне право*. 2022. № 1 С. 73–78.

DOI <https://doi.org/10.32845/2663-5666.2022.1.16> URL: http://pp-law.in.ua/archive/1_2022/16.pdf

7. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4314> (дата звернення 23.10.2025)

8. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23.09.1999р. № 1105-XIV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text> (дата звернення 23.05.2025)

9. Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» від 05.10.2000 р. № 2017-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#Text> (дата звернення 23.05.2025)

10. Бюджетний Кодекс України від 08.07.2010р. № 2456-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#n1329> (дата звернення 23.05.2025)

11. Тимофєєва М.І. Сутність соціального захисту населення. *Вісник Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля*. 2016. № 6(230). С. 169–174 URL: file:///C:/Users/User/Downloads/VSUNU_2016_6_31.pdf

12. Марія Чорна. Сутність права громадян на соціальний захист. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 4. С. 151–156. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/4/29.pdf>

13. Великий енциклопедичний юридичний словник. За ред.акад.НАН України Ю.С. Шемшученка. К. : ТОВ «Видавництво «Юридична думка»». 2007. 992с.

14. Москаленко В.В. Сутність соціального захисту та його місце в політиці соціальної держави. *Наукові записки. Т. 21 Політичні науки*. 42–45. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7b7383f3-3a98-4e59-9dfe-642be43d96ee/content>

15. Медвідь А.О. Поняття права на соціальне забезпечення. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.:Юриспруденція*. 2016 № 21. 92–94 URL: <https://file:///D:/Общее/Монографии/Я%20колективные%20Медвідь%20А.О..pdf>

16. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р. № 389-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення 26.10.2025 р.)

17. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального статусу» від 22.10.1993 р. № 3551-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> (дата звернення 26.10.2025 р.)

18. Закон України «Про правовий і соціальний захист осіб, постраждалих від сексуального насильства, пов'язаного із збройною агресією Російської Федерації проти України та надання їм невідкладних проміжних репарацій» від 20.11.2024 р. № 4067-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4067-20#Text> (дата звернення 26.10.2025 р.)

19. Закон України «Про облік інформації про шкоду, завдану особистим немайновим правам фізичних осіб внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України» від 20.11.2024 р. № 4071-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4071-20#Text> (дата звернення 26.10.2025р.)

20. Закон України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» від 15.07.2021 р. № 1689-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1689-20#Text> (дата звернення 26.10.2025 р.)

21. Закон України «Про верифікацію та моніторинг державних виплат» від 03.12.2019 р. № 324-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324-20#Text> (дата звернення 28.10.2025 р.)

22. Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку здійснення верифікації та моніторингу державних виплат» від 18.02.2016 р. № 136 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/136-2016-%D0%BF#Text>. (дата звернення 28.10.2025 р.)

23. Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку обробки та захисту отриманих від суб'єктів надання інформації персональних даних під час здійснення верифікації та моніторингу державних виплат» від 03.04.2019 р. № 405 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/405-2019-%D0%BF#Text>. (дата звернення 28.10.2025 р.)

24. Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку доступу до інформації в інформаційно-аналітичній платформі електронної верифікації та моніторингу органів, що здійснюють державні виплати» від 28.12.2020 р. № 1335 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1335-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 28.10.2025 р.)

25. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання Національної соціальної сервісної служби України» від 26.08.2020 р. № 783 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/783-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 28.10.2025 р.)

26. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення державного контролю/моніторингу за дотриманням вимог законодавства під час надання підтримки, соціальних послуг та дотриманням прав дітей» від 06.10.2025 р. № 1035 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1035-2021-%D0%BF#n12>

27. Україна: четверта Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення (RDNA4). Лютий 2025, Світовий банк, Уряд України, Європейський Союз, Організація Об'єднаних Націй. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099052925103531065/pdf/P180174-93c8e8c1-83a2-487d-aaec-a8435f9db418.pdf> (дата звернення 28.10.2025)

28. Аналітичний звіт. Індекс корупційності сфер суспільного життя – 24. Результати пілотного дослідження. Національне агентство з питань запобігання корупції. Департамент антикорупційної політики. Серпень 2024. URL: <https://dap.nazk.gov.ua/uploads/osr-29/zahid-36/sources/808-1070118744-671f977ddc897.pdf> (дата звернення 28.10.2025 р.)

29. Антикорупція на паузі. Україна в Індексі сприйняття корупції – 2024. Transparency International.Ukraine. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/> (дата звернення 28.10.2025 р.)

30. Закон України «Про Рахункову палату» від 02.07.2015р. № 576-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19#Text> (дата звернення 29.10.2025 р.)

31. Chernadchuk T.O. Окремі питання організаційно-правових засад здійснення фінансового контролю на національному і міжнародному рівні. *Сучасна парадигма публічного та приватного права в умовах сталого розвитку: Collective monograph*. Riga, Latvia: Izdevnieciba «Baltija Publishing», T.2 2023. С. 351–374. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-331-6-34> URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/363/9893/20597-1>

32. Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» від 26.01.1993 р. № 2939-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text>. (дата звернення 29.10.2025 р.)

33. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України» від 03.02.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення 29.10.2025 р.)

34. 102 Конвенція про мінімальні норми соціального забезпечення. Міжнародна організація праці; Конвенція, Міжнародний документ, Класифікація від 28.06.1952. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_011#Text (дата звернення 29.10.2025 р.)

35. ООН в Україні. Перехідна рамкова програма. Вересень 2022 р. – грудень 2023 р. Порятунком житті. Зміцнення систем. Розбудова стійкості громад. URL: https://ukraine.un.org/sites/default/files/2023-05/Ukr_UN%20Transitional%20Framework_19.10.pdf (дата звернення 29.10.2025 р.)

36. Wet finansering sociale verzekeringen. Geldend van 01-01-2025 t/m heden. URL: https://wetten.overheid.nl/BWBR0017745/2025-01-01/#Hoofdstuk7_Afdeling3_Paragraaf2_Artikel112 (дата звернення 30.10.2025)

37. Конституція Республіки Польща. *Офіційний веб-сайт Президента Республіки Польща*. URL: <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/andrzej-duda/prawo/konstytucja-rp/ii-wolnosc-prawa-i-obowiazki-czlowieka-i-obywatela> (дата звернення 30.10.2025 р.)

38. Ustawa z dnia 13 pazdziernika 1998 r. O systemie ubezpieczen spotecznych. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19981370887> (дата звернення 30.10.2025 р.)

39. Демографічний резервний фонд. URL: [https://www.zus.pl/o-zus/o-nas/finanse/fundusz-rezerwy-demograficznej#:~:text=Fundusz%20Rezerwy%20Demograficznej%20\(FRD\)%2C,wyp%C5%82acalno%C5%9Bci%20%C5%9Bwiadcze%C5%84%20z%20ubezpieczenia%20emerytalnego](https://www.zus.pl/o-zus/o-nas/finanse/fundusz-rezerwy-demograficznej#:~:text=Fundusz%20Rezerwy%20Demograficznej%20(FRD)%2C,wyp%C5%82acalno%C5%9Bci%20%C5%9Bwiadcze%C5%84%20z%20ubezpieczenia%20emerytalnego) (дата звернення 30.10.2025 р.)

40. Установа соціального страхування. URL: <https://www.zus.pl/o-zus/o-nas/finanse/zaklad-ubezpieczen-spolecznych> (дата звернення 30.10.2025 р.)

41. Ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu spotecznym rolnikow. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19910070024> (дата звернення 30.10.2025 р.)

42. Кодекс соціального страхування (2010:110). URL: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/socialforsakringsbalk-2010110_sfs-2010-110/ (дата звернення 30.10.2025 р.)

43. Рішення (ЄС) 2022/2481 Європейського Парламенту та Ради від 14 грудня 2022 року створення Програми політики цифрового десятиліття

до 2030 року. *Офіційний журнал Європейського Союзу*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2022/2481/oj> (дата звернення 31.10.2025)

44. Strategia ZUS na lata 2021-2025. URL: <https://www.zus.pl/o-zus/o-nas/strategia-zus/strategia-zus-na-lata-2021-2025> (дата звернення 31.10.2025 р.)

45. Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» від 05.10.2017 р. № 2155-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>; (дата звернення 31.10.2025 р.) (дата звернення 31.10.2025 р.).

46. Закон України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 р. № 22197-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення 31.10.2025 р.).

47. Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 05.10.2017 р. № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення 31.10.2025 р.).

Information about the author:

Chernadchuk Tamara Oleksandrivna,

Candidate of Law Sciences,

Associate Professor of the Department of Administrative
and Information Law,

Sumy National Agrarian University,

160, Herasym Kondratiev Street, Sumy, 40021, Ukraine